

Nieuwe kansen

De ontwikkelingen in de DDR, het uitzicht op vrije verkiezingen, de keuze voor een hervormingsgezinde premier en een niet-communistische parlementsvoorzitter en bovenal het openstellen van de grenzen hebben geleid tot een wereldwijde discussie over een nieuwe politieke, economische en militaire orde in Europa. Er wordt druk gespeculeerd over een Duitse hereniging. Scenario's voor een nieuwe economische orde vliegen over de tafel. Frankrijk en de voorzitter van de Europese Commissie zien de ontwikkelingen in de DDR als een reden om het Europese integratieproces te versnellen, terwijl West-Duitsland liever nog even de handen vrijhoudt. Wel zijn de Europese regeringsleiders het erover eens dat de hervormingen met economische hulp uit het westen moeten worden ondersteund.

Voor de toekomst van de DDR is het van groot belang of door het openstellen van de grenzen de uitstroom van arbeidskrachten kan worden afgeremd en of de nieuwe vrijheden de hoop op politieke en economische hervormingen zodanig versterken dat de DDR-burgers hun land nog een laatste kans zullen gunnen. Dit laatste is een belangrijke voorwaarde voor het welslagen van onvermijdelijk geworden economische hervormingen. Om leegloop van het land en daardoor een economische ramp te voorkomen moet de DDR haar burgers meer politieke hervormingen en meer kans op welvaart bieden. Dit noodzaakt tot een snelle economische omschakeling of misschien zelfs tot economische integratie met West-Duitsland. Deze tweede mogelijkheid, een 'uitverkoop' aan de Bondsrepubliek is echter iets wat niemand in de DDR wil.

De kans dat de economische hervormingen in de DDR meer welvaart, minder schaarste en betere producten opleveren, is groter dan in de andere landen van het Oostblok. De DDR heeft van deze landen de best functionerende economie. De beroepsbevolking is goed opgeleid, de lonen zijn laag, de buitenlandse schuld is te overzien en het land kent grote ontwikkelingsmogelijkheden op het gebied van de chemie, kapitaalgoederen en industriële halffabrikaten. Deze kansen zijn de laatste vijftien jaar echter niet goed benut. Door een gebrek aan investeringen en te weinig aandacht voor innovatie is het productie-apparaat verouderd. De Oostduitse producten zijn onaantrekkelijk voor het westen. De DDR kampt daardoor met een afnemende buitenlandse handel. Volgens de officiële cijfers is er sprake van een economische groei van enkele procenten, maar de kans dat de groei doorzet is gering.

Onder de voorwaarde van vrije verkiezingen hebben de Westeuropese landen de DDR hulp toegezegd om de economie te moderniseren. Het is echter ook van belang de DDR onbelemmerde toegang tot de EG-markt te verlenen, zodat ze niet langer gebruikt hoeft te maken van de sluipweg die wordt geboden door de Duits-Duitse handel. Een protectionistische interne markt kan een hinderpaal zijn voor een zich hervormende DDR. Snelle economische hulpverlening wordt ook bemoeilijkt door de eis van de Westduitse christen-democraten dat de DDR-economie zo snel mogelijk moet worden omgevormd tot een vrije-markteconomie. Voor de Oostduitse regering en waarschijnlijk ook voor de oppositiebeweging is dit een onaanvaardbare eis. Het is noodzakelijk om de logge bureaucratische structuren te stroomlijnen en vooral het midden- en kleinbedrijf zo snel mogelijk de ruimte te geven op een vrije markt te opereren. De grote bedrijven

hoeven echter niet direct in particuliere (Westduitse) handen over te gaan, als de prijzen maar vrij worden gelaten. Tevens zal de koers van de Oostduitse mark aan de marktwaarde moeten worden aangepast om handel en buitenlandse investeringen te vergemakkelijken. Het belangrijkste is echter dat zo snel mogelijk duidelijk wordt wat de economische koers is die de DDR wil gaan varen. Daarmee kan de onzekerheid voor potentiële investeerders worden weggenomen en kan er zicht komen op wat voor economische ondersteuning gewenst is.

Niet alleen op de economie van de DDR zelf maar ook op de Westduitse economie kunnen de politieke ontwikkelingen van grote invloed zijn. De vlucht van honderdduizenden DDR-burgers heeft al gezorgd voor een stroom van jonge, vaak goed geschoolde arbeidskrachten die de Westduitse economie op gang kunnen houden in een tijd dat de bevolking in de Bondsrepubliek vergrijsd. De verwachting is dat de economische groei door de komst van de Oost Duitsers ook op de wat langere termijn kan doorzetten. Het openstellen van de grenzen kan de economie van de Bondsrepubliek echter nog veel meer kansen bieden. Als de genoemde economische hervormingen worden doorgevoerd, ligt er een nieuwe markt open voor de Westduitse ondernemingen. Investeringen in de DDR kunnen zeer rendabel zijn, omdat de arbeidskosten laag zijn en Oost Duitsers al even hard werken als hun Westduitse collega's. Bovendien kunnen Westduitse ondernemers door met Oostduitse bedrijven samen te werken, profiteren van de handelsrelaties die deze bedrijven in andere Comecon-landen hebben. Van de ouderwetse Oosteuropese producten zullen de ondernemers nauwelijks concurrentie ondervinden.

De Westeuropese landen kijken met gemengde gevoelens naar de mogelijkheden die West-Duitsland worden geboden en vragen zich af hoe ze op de ontwikkelingen moeten reageren. West-Duitsland zegt loyaal te blijven aan de EG, maar bij de andere EG-landen bestaat de vrees dat de Bondsrepubliek zich meer naar het oosten gaat richten en het integratieproces stopt. De kans hierop lijkt echter niet zo groot; economisch gezien blijft West-Europa veel aantrekkelijker dan het verarmde Oostblok. Wel moet er rekening mee worden gehouden dat West-Duitsland nog meer economische macht krijgt. Frankrijk, dat het geluk heeft voorzitter van de EG te zijn, tracht daarom het Europese integratieproces te versnellen. Als West-Duitsland eenmaal stevig in de EG zit ingekapseld, zal het minder mogelijkheden hebben om die economische macht uit te oefenen. Daarnaast zou een sterke EG het hervormingsproces in Oost-Europa beter kunnen ondersteunen of, door het stellen van voorwaarden voor hulp, kunnen afdwingen.

De elkaar in snel tempo opeenvolgende hervormingen in de DDR bieden kansen voor zowel oost als west. De DDR bezit een niet te onderschatten economisch potentieel dat door goed gerichte investeringen en met westerse steun tot ontwikkeling kan komen. Voor West-Europa liggen nieuwe markten open. Vooral West-Duitsland is in staat, maar ook het meest geneigd om deze markten te ontginnen. De overige EG-landen met Frankrijk voorop, kiezen voor een defensievere tactiek. Zij willen de hervormingen ondersteunen, maar vrezen ook dat ze kunnen leiden tot een te machtig Duitsland.

D.E. Ernste